

Guerra i represió al valles oriental (y 2)

Xavier Solanas

Monument a Lluís Companys davant del Pavelló Municipal d'esports.

Pròleg*

La branca estalinista dels comunistes, és a dir el PSUC dels anys trenta, va tenir també les mans tacades de sang fins a l'extenuació. Jorge Semprún, exministre de Cultura amb Felipe González i exmilitant comunista purgat per Santiago Carrillo i per Gregorio López Raimundo, en el seu magnífic llibre Autobiografia de Federico Sánchez, també ens explica les excel·lències de la política dels comunistes estalinistes del PSUC envers els seus dissidents i amb les persones que, tot i tenir una ideologia d'esquerres i marxista no es van voler doblegar a les seves exigències. Per això, seria del màxim interès que aquest programa de recuperació de la memòria històrica que impulsa el conseller Saura facilités la recerca als investigadors, de manera que algun dia poguéssim saber qui va assassinar a Andreu Nin, dirigent del POUM i altres membres d'aquest partit. Però em temo que ens quedarem amb les ganes, perquè la memòria històrica que ara ens ofereixen és una memòria parcial i selectiva que pràcticament no inclou els assassinats que van fer els comunistes i els anarquistes durant els anys 1936-1939.

I això és així, perquè les meves sospites inicials s'han confirmat: la recuperació de la memòria històrica s'ha centrat únicament en un període determinat i ha estat dirigida per polítics i no pas per historiadors, com hauria estat desitjable.

Segons la meua manera de veure, la memòria històrica ha de ser un exercici d'objectivitat que no està a l'abast dels polítics sinó únicament del món acadèmic, capaç de fer abstracció de les pròpies idees en nom de l'objectivitat i de la professionalitat. N'és un bon exemple el cas de l'acció política protagonitzada pel president Companys que conec amb força detall com a historiador i també per raons familiars.

Lluís Companys mereixerà sempre el meu respecte en tant que president que fou del meu país i per la mort que va patir pel simple fet de ser el president de la Generalitat de Catalunya i membre d'un partit republicà, catalanista i d'esquerres. Li professo admiració per la dignitat que va tenir davant la mort, i per aquestes raons, que no són pas banals, defensaré sempre la seva figura arreu. No tinc pas tampoc cap inconvenient a dir que, com a ciutadà, coincideixo en una part significativa del projecte que va defensar i que comparteixo una part important de les seves idees.

Tanmateix, com a historiador, per honestedat professional, considero que he de dir que la seva acció de govern va ser un desastre per al nostre país, no únicament durant els primers moments de la guerra, quan es va veure pressionat pels anarquistes, sinó també durant els anys que va ser president en època de pau. Tampoc crec que fos positiva la seva manera de fer política, tant quan feia d'advocat laboralista a la CNT i va crear el Partit Republicà Català, com quan essent dirigent d'Esquerra Republicana de Catalunya es va relacionar de manera inconvenient amb altres membres destacats del seu partit com ara, per exemple, amb el propi Josep Taradellas o amb els militants d'Estat Català, com els germans Badia, de la mort dels quals se'l va arribar a acusar de ser l'instigador, per part d'un sector del cenetisme, no únicament per exculpar en Justo Bueno sinó per raons estrictament personals relacionades amb la devoció que sentia per la qui fou la seva segona dona, Carme Ballester amb qui, per cert, sovint es trobava clandestinament a Aiguafreda. Una devoció també compartida per en Miquel Badia.

Les proeses sentimentals d'en Companys pertanyen a l'esfera de la seva vida privada, però si els seus afers amorosos van tenir conseqüències polítiques, tal com suggereixen autors solvents, un programa de recuperació de la memòria històrica centrat en aquest període de temps, hauria de do-

nar llum sobre aquestes qüestions. I jo, a hores d'ara, no conec cap nova aportació al respecte, tot i la figura a què ens referim és de la rellevància del president de la Generalitat.

He conegut Cèsar Alcalà amb motiu de la publicació d'aquest llibre, que considero una aportació cabdal al tema que ens ocupa. Una aportació feta sense rebre cap subvenció, amb l'únic objectiu de fer surar la veritat del que va passar a tots i cadascun dels pobles del Vallès Oriental entre 1936 i 1939, enmig entre tanta confusió, silencis interessats i indefinició.

Fins ara, d'en Cèsar Alcalà coneixia només els seus articles d'opinió a la Revista del Vallès, del contingut dels quals sovint discrepo. I això és normal, perquè provenim de tradicions ideològiques, acadèmiques i intel·lectuals molt diferents; però ara ens uneix el fet de compartir la idea de què va essent hora que acabin determinats tabús en nom d'un discurs políticament correcte.

Sé que entre els seus projectes immediats com a historiador hi ha una recerca sobre la repressió franquista contra els republicans durant la immediata postguerra i una altra sobre els excessos revolucionaris entre 1936 i 1936 en el conjunt de Catalunya. I estic segur que el resultat de totes dues investigacions seran d'una solvència equiparable amb la que trobareu en aquest llibre que teniu a les mans.

Alcalà ens aporta amb el seu llibre un exercici d'erudició que ens trasllada amb un llenguatge planer i entenedor. Però, a més, ens proporciona uns testimoniatges de primera mà i una documentació fins ara inèdita sobre els assassinats, profanacions i espolis de les esglésies i altres edificis emblemàtics de la comarca. Les seves descripcions de les peces artístiques i arquitectòniques que van ser destruïdes per l'estultícia i ignorància d'uns il·luminats engegats per l'odi ens serveix per a copsar la magnitud del despropòsit comès i el sectarisme que encara perviu i que fa que algunes persones i massa responsables polítics s'entestien en continuar ocultant o en infravalorar la importància de la devastació comesa.

Probablement, tant a ell com als lectors del llibre ens hauria agradat que les coses no s'haguessin produït de la manera com van passar, i que les organitzacions de les quals formaven part molts dels actors d'aquells destralers no haguessin vist les segües sigles tacades de sang. Però la realitat és tossuda, els fets incontestables i la feina de l'historiador, per molt que pesi a alguns, és donar-los a conèixer.

SANTIAGO CUCURELLA
Historiador

* *Guerra i Repressió al Vallès Oriental* es El último libro de César Alcalá editado por Editorial MalHivern se presentará oficialmente en La Gralla el próximo 25 de marzo.

1 - Ed. Planeta, 1977.

2 - Vegeu UCELAY DA CAL, Enric "El complot nacionalista contra Companys", assaig que ocupa un capítol del tercer volum de *La Guerra Civil a Catalunya*, Edicions 62, 2009.